

לעילוי גדול יותר, אשר, על-ידי-זה משלימים את כוונת הבריאה – נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, מלא קליפות וסטרא אחרת כו'.

ושני אופנים בזה:

(א) על-ידי הניסיון, "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם", "מנסה" גם מלשון נס והרמה, היינו, שעל-ידי-זה שעומד בניסיון, מתעלה לדרגה נעלית יותר באין ערוך...

(ב) על-ידי התשובה (אם לא עמד בניסיון), שעל ידה בא לעילוי גדול יותר באין ערוך, שכן, "מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים בו", ויתירה מזה – "אין יכולים לעמוד בו", היינו, שאין זה אפילו ביכולת שלהם.

...ונמצא, שהעניין הבלתי רצוי גופא (הניסיון, ויתירה מזה – התשובה, "לכפר על נפשותיכם") פועל עילוי גדול יותר, וזוהי תכלית הכוונה שבו – שעל ידו יהי' העילוי ד"תשא את ראש".

...ויהי רצון שעל ידי מעשינו ועבודתינו ב"תשא את ראש" עד "לכפר על נפשותיכם" – נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה, שהרי, על ידי עבודת התשובה ("לכפר על נפשותיכם") מבטלים סיבת הגלות ("מפני חטאינו גלינו מארצנו"), ובדרך ממילא – "מיד הן נגאלין".

ואז יהי' גם שלימות העניין ד"תשא את ראש בני ישראל" – תכלית העילוי והשלימות במעמדם ומצבם של ישראל, כולל העילוי דתשובה גם אצל צדיקים – שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיוכתא". וכן תהי' לנו – בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(ש"פ כי תשא תשס"ז)

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תרפד
ערש"ק פרשת קדושים

פרטי ה"כלל גדול בתורה"

להפסיד – "כדי לקרב השבים"

בענין "מאן רשעים גנבי"

השפעה ע"י דוגמא חי'

פתח דבר

בעזרי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת קדושים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תרפה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

לקראת שבת

כג

הילדים, שרואים את אופן הנהגתו של האב בנוגע ללימוד התורה, וכשיש להם מקום לשאלה - אי אפשר להמציא להם תירוצים שאין להם שחר, מכיון שמכירים ומבחינים מיד שתירוצן זה אינו אלא ניסיון להשתמט...

ונוסף לזה, נוגע הדבר גם לקיום מצות כיבוד אב - שהרי כבוד שמים קודם לכיבוד אב, ומטבע הדברים, שכאשר הילד רואה שהאב מוסיף בכבודו של הקדוש-ברוך-הוא, על ידי לימוד התורה וכו', אזי מוסיף גם הוא בכבודו של אביו, ועל דרך זה בהפכו כו'. ובמילא, אם רצונו של האב שבנו יכבדו כדבעי ובהידור כו' - עליו להוסיף יותר בכבודו של הקב"ה.

...כשמתחילים לקרוא בתורה את הציווי (ביחד עם ההבטחה) ד"תשא את ראש", במנחת שבת שלפני זה - שואל הילד את אביו ומבקש ממנו שיראה לו כיצד מקיימים את הציווי ד"תשא את ראש".

ועד"ז ביום ראשון דפ' תשא את ראש, יום שני דפ' תשא את ראש וכו' - שממשיך לשאול ולבקש שיראו לו כיצד מקיימים היום "תשא את ראש" לגבי "תשא את ראש" דאתמוצ', עד ליום השבת, שלמות הענין ד"תשא את ראש".

וכטבעם של ילדים לשאול שאלות על כל דבר ודבר, "מאי האי", "מאי טעמא" ו"למאי נפקא מינה" - לא מרפה הילד ולא נותן מנוח עד שיקבל את התשובה המתאימה, על ידי זה שיראה במוחש כיצד מקיימים את ה"תשא את ראש".

...אמנם, לאחר כל ההפלאה ד"תשא את ראש" . . יכול לבוא מישהו ולטעון: מכיוון שיועד בנפשו שהיו אצלו בעבר עניינים בלתי רצויים - כיצד שייך אצלו העניין ד"תשא את ראש" ? !

והמענה לזה - בהמשך הפרשה - "לכפר על נפשותיכם":

העניין ד"תשא את ראש" קשור גם עם "לכפר על נפשותיכם" - פעולת הכפרה על כל עניינים בלתי רצויים, עד לחטא הכי חמור, חטא העגל.

ועד לשלימות הכפרה - שמשתתף יחד עם כל בני ישראל בהקמת המשכן, ולא רק בעניין פרטי, אלא גם בעניין שהוא היסוד דכל המשכן - אדני המשכן שנעשו מתרומת מחצית השקל, וכן קרבנות הציבור שבאים ממחצית השקל.

עומק הכוונה בנסיונות

ובעומק יותר - שתכלית הכוונה של הדבר הבלתי רצוי גופא אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"תשא את ראש":

"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", כולל גם בנוגע לבריאת מציאות הרע ולעומת זה כו', שתכלית כוונת בריאתו בעולם היא - שעל ידו יבוא האדם

כיצד מקיים 'ותלמוד תורה כנגד כולם'!?

ובאותיות פשוטות בנוגע לפועל ממש – שיש להוסיף בלימוד התורה (קביעות עתים לתורה), הן בכמות והן באיכות, שעל-ידי-זה נעשית הרמה והתנשאות בראש, "תשא את ראש", ועל-ידי-זה גם בכל הגוף, היינו, שכללות הנהגתו במשך היום כולו היא באופן נעלה יותר.

ועוד עניין בזה – ש"תשא את ראש" הוא לא רק לשון של ציווי, אלא גם לשון של הבטחה (כתורת אדמו"ר הזקן בכיוצא בזה), היינו, ש"תורת-אמת" מבטיחה שכאשר יעסוק בהנ"ל, בוודאי יקיים אצלו העניין ד"תשא את ראש".

ויש להוסיף, שלא זו בלבד שעניין הנ"ל מובן גם לקטנים, אלא יתירה מזה – שעל-ידי הקטנים ניתוסף גם אצל הגדולים.

ובהקדמה:

אודות התקופה ד"אחרית הימים", סוף זמן הגלות, בסמיכות ממש לזמן הגאולה – נאמר "והשיב לב אבות על בנים", "על ידי בנים".

ויש לומר על דרך הצחות – שבחג הפסח, זמן ומצב של גאולה, הסדר הוא באופן ד"והגדת לבנך", ובלשון הכתוב "שאל אביך ויגדך", אבל לפני זה, בסוף זמן הגלות, הסדר (לפעמים) הוא להיפך – "שאל בנך ויגדך" . . כאמור, "והשיב לב אבות על בנים", "על ידי בנים".

ובנוגע לעניננו:

כאשר מחנכים את הילד לומר ברכות השחר בכל יום, כולל גם המשנה שבה נאמר ש"תלמוד תורה כנגד כולם" – בהכרח שהנהגתו של האב המחנך תהי' בהתאם לכך, דאם-לא-כן, תתעורר אצל הילד שאלה ותמיהה על דבר הנהגתו של אביו, הייתכן שבמשך כל היום כולו עוסק בריבוי עניינים, עניינים טובים ומועילים, עד ל"דברים שאין להם שיעור, הפאה והביכורים והראיון וגמילות חסדים", עד ל"הבאת שלום בין איש לאשתו" (כולל שלום הבית שלו...), ואילו בנוגע ללימוד התורה – אין זה באופן ד"תלמוד תורה כנגד כולם", כנגד ההתעסקות בכל שאר העניינים! ולא עוד, אלא שיתכן אפילו שיוצא ידי חובת לימוד התורה באמירת משנה זו . . בודאי – טוען הילד – לא ללימוד כזה התכוונה המשנה באמרה "תלמוד תורה כנגד כולם"!

הוספה בתורה – חלק מחינוך הילדים!

כלומר: נוסף לעצם החיוב ד"תלמוד תורה כנגד כולם", כולל גם בימי החול, ימי העבודה, שבהם עוסק על פי תורה בענייני הפרנסה כו', ואף-על-פי-כן חייב לקבוע עתים לתורה, ובאופן ד"תלמוד תורה כנגד כולם" – הרי זה קשור ומשפיע גם בנוגע לחינוך

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב רפאל לבנוני, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

מקרא אני דורש.....ה

מה הם פרטי ה"כלל גדול בתורה"?

מה מוסיף "זה כלל גדול בתורה" בפשט "ואהבת לרעך כמוך"? / אם כבר אוהבים כל יהודי מה הצורך בכל הציוויים דבין אדם לחבירו? / "ואהבת לרעך כמוך" כ"כלל גדול בתורה" - בפשוטו של מקרא

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 215 ואילך)

פנינים פנינים פנינים.....יד

לפני עור - איסור כללי / הוכח תוכיח - פרט בכל המצוות

יינה של תורה.....י

מידות ומשקלות - יסוד לקיום המצוות

תחילת פעולת היצר - מסית האדם שיחסר ה"מידה" מעט / שלא יהא "אבן ואבן" - מידה אחת להגוף ומידה אחרת להנשמה / המגן מפני "עמלק" - שמירת ה"מידה" בשלימות

(נ"פ לקוטי שיחות חכ"ז עמ' 149 ואילך)

פנינים פנינים פנינים.....יד

"הפסד" - "כדי לקרב" / אהבת חנם - כנגד שנאת חנם

חידושי סוגיות.....טו

הדרן למס' פנהדרין

יפלא בכוונת הקושיא והתירוק שבש"ס "מאן רשעים גנבי", ויסיק דנרמו כאן החומר דגניבה דהוי פעולה נמשכת / עפ"ז יבאר תוכן הוספת הברייתא על המשנה בסוגיין

(נ"פ לקוטי שיחות ח"ז עמ' 206 ואילך)

תורת חיים.....יט

דוגמא חיה - חזק ההשפעה

לקט מכתבים אודות ההשפעה באמצעות דוגמא חיה, וחשיבות ההשפעה דוקא בדרך זו; על המשפיע להדר בעצמו יותר ממה שדורש מהמושפע

דרכי החסידות.....כא

למרות ההבדלים כולם היו רציניים

הוספה - שיחות קודש.....כג

להרים את 'ראש' היהודי

כא

הוספה

לקט מתוך דברות קודש

בעניני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת

דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא עריכה, באופן שנאמרו, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

להרים את 'ראש' היהודי

צריך לפעול הרמה של 'ראש' היהודי / כיצד מקיים 'ותלמוד תורה כנגד כולם'!?! / הוספה בלימוד התורה - הוספה בחינוך הילדים / עומק הכוונה בנסיונות

נאמר "כי תשא את ראש בני ישראל":

"תשא" - הוא מלשון הרמה והתנשאות, וזהו "כי תשא את ראש בני ישראל" - שיש לפעול הרמה והתנשאות ב"ראש" דכל אחד ואחד מישראל, אשר, על ידי זה נעשית בדרך ממיילא פעולת ההרמה וההתנשאות גם בנוגע לכל אברי הגוף.

וענינו בעבודת האדם:

"ראש" - קאי על השכל, הבנה והשגה, במוח שבראש, ובפרט ראש "בני ישראל" - עם "חכם ונבון".

וצריך להיות "תשא את ראש", לפעול הרמה והתנשאות בבחינת המוחין, שעל-ידי-זה נעשה בדרך ממילא הרמה והתנשאות במידות שכלב, שהרי המוח שליט על הלב, עד להרמה והתנשאות גם בנוגע לאברי המעשה, "המעשה הוא העיקר".

ועניין זה מובן בפשטות לכל אחד ואחד מישראל, למגדול ועד קטן:

אפילו ילד קטן שאינו שייך עדיין לעניין ד"מוח שליט על הלב", ועד שאינו יודע אפילו מאמר זה - גם הוא מרגיש בעצמו שרוצה בדבר שמבין שטוב לו, היינו, ש"המדות הן לפי ערך השכל".

ומכיוון שרואה במוחש את השינויים בהתפתחות וגידול שכלו מאז שאביו התחיל ללמדו "תורה צוה לנו משה", כשהתחיל לדבר, עד ל"תספורת" כשנעשה בן שלוש שנים, ולאחרי כן כשנעשה "בן חמש שנים למקרא", וכן הלאה (ועל דרך זה אצל ילדה - בגיל מוקדם יותר. שהרי "בינה יתירה ניתנה באשה"), היינו, שנעשה אצלו העניין ד"תשא את ראש" - הרי, בדרך ממילא נעשה שינוי גידול ועליה כו' בכללות הנהגתו.

"לא סיימנו את התפלה מבלי שפעלנו משהו בתוכנו"

באחד הטיולים ברוסטוב על נהר דון, ביום ג' ט' אדר שני תרע"ו, סיפר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אודות שני חסידים זקנים, שניהם מלמדים בלעכעוויטש: ר' משה דובער, יליד לעכעוויטש, ור' ישראל דובער, יליד הומיל וחתן בלעכעוויטש. החסיד ר' משה דוב הי' מבוגר מהחסיד ר' ישראל דוב. הוא הי' עוד אצל כ"ק אדמו"ר הזקן, החסיד ר' ישראל דוב היתה תחלת שימושו אצל כ"ק אדמו"ר האמצעי.

שניהם היו בעלי השגה ובעלי עבודה גדולים, אלא שהיו חלוקים בטבעם: הר' משה דוב הי' בטבע השמחה והר' ישראל דוב הי' בטבע המרירות.

פעם אחת בהיותם אצל כ"ק אדמו"ר האמצעי בלויבאוויטש, אומר ר' משה דוב לר' ישראל דוב: אינני יודע מה אתכם, כשהתפללנו, לא סיימנו את התפלה מבלי שפעלנו משהו בתוכנו, ואילו אתם, הנכם מתפללים ומתפללים, מוחה כפיים ורוקע ברגלים, ואתם תקועים ועומדים במקום אחד.

חסידי רבנו הזקן לא הסתפקו בתורה ויראת שמים.

אם להב העבודה הוא בגלוי – הרי זה מנוול

...היו חסידים שהיו מתפללים בהתלהבות ובחיות גדולה, והיו חסידים מבוגרים שלא גרסו זאת. הם היו אומרים, שישנו פירוש עתיק של 'עבודה' ש"אם פגע כך מנוול זה" משמעו, אם להב העבודה הוא בגלוי – הרי זה מנוול.

אצל "עובד" מסודר צריך להיות זמן למרירות. למרות שכתוב "היתה לי דמעת לחם וגו'" – מאנין תבירין שהם מרירות, אך מי אומר שזה צריך להיות בחיצוניות, זה צריך להיות בפנימיות. על האדם לדעת בתוכו שהוא שבור, אך לא צריכים להראות זאת לזולת. הזמן למרירות צריך להיות בלילה בשעת קריאת שמע שעל המטה, בתיקון חצות ובשעת העבודה של תרומת הדשן.

...חסידים בעבר, כאשר היו סוגרים את הסידור אחרי התפילה היו מסמנים בסידור היכן הם אוחזים, מה הם פעלו בעבודתם בתפלה ומה עליהם עוד לפעול. ואחרי התפלה הביאו את ההחלטות בעבודה מהכח אל הפועל.

(תרגום מספר השיחות ה'ת"ש עמ' 141-2, 146 - ספר השיחות המתורגם ה'ת"ש עמ' קמג-ד, קמח)

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מה הם פרטי ה"כלל גדול בתורה"?

מה מוסיף "זה כלל גדול בתורה" בפשט "ואהבת לרעך כמוך"? / אם כבר אוהבים כל יהודי מה הצורך בכל הציוויים דבין אדם לחבירו? / "ואהבת לרעך כמוך" כ"כלל גדול בתורה" – בפשוטו של מקרא

בפרשתנו בא הציווי המפורסם (יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך". ובפירוש רש"י:

"ואהבת לרעך כמוך – אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה".

ומקור דברי רש"י הוא במדרש 'תורת כהנים' על אתר (וכן בירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. ב"ר פכ"ד, ז); אבל צ"ע:

הרי פירוש רש"י אינו ספר של מוסר והתעוררות כו', אלא ענינו הוא – כמו שכתב רש"י עצמו בפ' בראשית (ג, ח. ג, כד. ועוד) "ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא";

ובכן, מה הוקשה לרש"י בפשט הכתוב כאן?

ולכאורה, דברי רבי עקיבא באו להורות דרך בעבודת ה' ולהגדיל את חשיבות מצות "ואהבת לרעך כמוך", שיש בה ענין כללי הנוגע לכל התורה – אבל כיצד הם נוגעים ל**הבנת הפשט** בכתוב?

[בסה"ק מבואר שמדברי רש"י בפירושו עה"ת אפשר להוציא "ענינים נפלאים" (כלשון השל"ה במס' שבועות שלו) בכל חלקי התורה ועד לרזין דאורייתא. אבל מובן שלכל לראש יש להבין את משמעות דבריו באופן המתאים ל"פשוטו של מקרא", שלכך כוונתו העיקרית כנ"ל].

ב. ויש לומר:

כאשר לומדים את הכתוב כאן ורואים שיש מצוה לאהוב יהודי אחר באופן של

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

למרות ההבדלים כולם היו רציניים

"אינני יודע מה אתכם, כשהתפללנו, לא סיימנו את התפלה מבלי שפעלנו משהו בתוכנו, ואילו אתם, הנכם מתפללים ומתפללים, מוחה כפיים ורוקע ברגלים, ואתם תקועים ועומדים במקום אחד"

מהו חסרונו של בעל מדות טובות מלידה?

אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הי' סדר, שהי' מדבר מזמן לזמן על טיפוסי החסידים המיוחדים שבין חסידי חב"ד: בעלי מוחין, בעלי מדות טובות, בעלי מדות טובות מתוך יגיעה, בעלי מוחין מתוך יגיעה, כן על בעלי הנהגה שונים, שמחים, קודרים.

כ"ק אאמו"ר הרה"ק הי' מונה שבחם ומסיים שכל אחד מהם, בלי הבדל איך הי' אופן עבודתו, פעל בכל כוחות הנפש שלו שהיו תמיד אצלם בהתגלות. ולמרות שהיו ביניהם בעלי טבע שונים, בטבע השמחה או המרידות, אך כולם היו רציניים.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הי' מסביר לי תמיד את השוני שבין בעל מוחין או בעל מדות מלידה לבין בעל מוחין או בעל מדות מתוך יגיעה, והי' משתדל להסביר לי מעלת העבודה, שעיקר העבודה בדרך החסידות הוא לשנות את המוחין והמדות שמלידה על ידי עבודה, והי' מסיים שבעל מוחין טובים או בעל מדות טובות שמלידה הוא בעל חסרון גדול יותר מאשר בעל מוחין ומדות רעות. בעל החסרון יודע שהוא בעל חסרון, ועל פי דרך הטבע הרי חולה עוסק ברפואות, וכאשר מתעסקים ברפואות, עוזר השי"ת ומתרפאים. ואילו כאשר אדם אינו יודע כלל שהוא חולה - הרי מר מאד.

"כמוך", כמו שהאדם אוהב את עצמו - מתעוררת מיד תמיהה כללית:

מצינו בכתוב ריבוי אזהרות בשלילת מעשה רע של יהודי אחד לחבירו, וכגון בפרשתנו גופא (יט, יג-יד) "(א) לא תעשוק את רעך (ב) ולא תגזול (ג) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר (ד) לא תקלל חרש (ה) ולפני עור לא תתן מכשול" - וכהנה רבות;

ולכאורה, לנוכח המצוה "ואהבת לרעך כמוך" - נעשות כל אזהרות אלו מיותרות, כי אם האדם מצווה לאהוב את חבירו "כמוך", הרי מובן מאיזו שהוא יזהר מלעשות לו כל רע ואדרבה יעשה עמו רק טוב וחסד! למה איפוא הוצרך הכתוב לכל המצוות והאזהרות בענינים של "בין אדם לחבירו"?

[מצינו אמנם ש"הרבה מצוות בתורה נאמרו ונכתבו... לחייב ולענוש על מניין לארץ שבהם" (פרש"י תשא לד, כג. ועד"ז בפרש"י צו ו, ו. שמיני יא, ג. יא, מד. אמור כג, לא. ועוד) - אבל כבר אמרו חז"ל שמעדיפים לפרש באופן אחר: "כל היכא דאיכא למידרש דרשין ולא מוקמינן בלאי יתירי" (פסחים כג, ב), ומובן שגם בדרך הפשט מעדיפים כן, וכמו שמצינו בפירוש רש"י (משפטים כג, יט. ועוד) לענין איסור בשר בחלב, שנכתב בתורה שלוש פעמים ומפרש רש"י שיש חידוש ותוספת בכל פעם ("אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול")].

ג. וכדי ליישב הענין מביא רש"י את דברי רבי עקיבא - "ואהבת לרעך כמוך, זה בלא גדול בתורה":

מצות "ואהבת לרעך כמוך" אינה ענין נפרד מכל האזהרות שבין אדם לחבירו, אלא היא היא ה"כלל" שלהם; "ואהבת לרעך כמוך" הוא הכלל, וכל המצוות האחרות שבענין זה הם הפרטים.

ומעתה אין פלא שנכתבה גם המצוה "ואהבת לרעך כמוך", וגם כל האזהרות הפרטיות - כי מצינו שכן דרך הכתוב לפעמים, לומר בפירוש גם את ה"כלל" וגם את ה"פרטים" (ולדוגמא - בפ' משפטים כב, ח: "על כל דבר פשע, על שור על חמור על שה על שלמה, על כל אבידה וגו'", שאף שבתיבות "על כל וגו'" נכללים כבר כל הפרטים, מכל מקום מונה הכתוב גם את הפרטים של "שור", "חמור", "שה" ו"שלמה").

אלא שאם "ואהבת לרעך כמוך" הוא ה"כלל" של כל המצוות שבין אדם לחבירו - היו כל מצוות אלו צריכות להיכתב בסמיכות לה"כלל" שלהן, ולמעשה אינו כן, אלא הפרטים מפוררים המה בפרשיות שונות והרבה מהם אינם סמוכים לה"כלל"!

ויש לבאר, שזהו דיוק הלשון "כלל גדול בתורה": ב"כלל" רגיל אכן הפרטים באים בסמיכות לה"כלל" שלהם, אמנם "ואהבת לרעך כמוך" הוא כלל גדול, שכולל ריבוי פרטים, ומחמת ריבוי הפרטים לא טרח הכתוב להסמיכם אל ה"כלל" שלהם אלא הם מפוררים "בתורה" כולה.

ד. והנה, ידוע מאמרו של הלל הזקן שאמר להגר שרצה להתגייר במהירות (שבת לא, א): "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידך פירושא הוא".

דוגמא חיה של מורה בכתה

במענה למכתבו . . בו כותב אודות לימודו עם הכתות, ובטח אף שאינו מזכיר על דבר זה מחפש דרכים ואופנים להחדירם רוח חסידותי ויראת שמים אשר זה נעשה לא רק ע"י הלימוד אלא גם ע"י הדבור 'מסביב' לענינים, וע"י הנהגה המתאימה של מורה הכתה להיות דוגמא חי' להנהגה מתאימה לחסיד וירא שמים, ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט שזכות הרבים הם התלמידים והמושפעים מסייעתו..

(אגרות קודש חפ"ז עמ' פא)

דוגמא חי' להנהגת בת ישראל

במענה על מכתבה . . בו שואלת באיזה אופן אפשר לה להוציא לפועל השפעה בסביבתה להוסיף בה ביהדות בתורתנו ומצותי'.

ולפלא גם השאלה בזה, כי הרי כמו שמרגשת בטח שהיא מושפעת מחברותי', וכמו שכל אדם מושפע מסביבתו, וכלשון רבותינו ז"ל הרבה חברות עושה, הרי על אחת כמה וכמה שתעמולה בעניני תורה ומצות ופנימיות התורה ונשמתה היא תורת החסידות הדרכותי' ומנהגי' יכולה להחדיר ולהשפיע כמה פעמים ככה, כי הרי מרובה מדה טובה.

ושתי נקודות כלליות בתעמולה זו, והם:

א) שהיא בעצמה תשמש דוגמא חי' בהנהגותי' ועניני' מה היא בת מבית חסידותי.

ב) על ידי הסברה באותיות המתאימות לפי הבנתם לחברותי' עניני חסידות וסיפורי חסידים, אשר חומר עשיר ורב גווני תמצא בזו בספרי השיחות ולקוטי דבורים, ובדברה בזה פעם אחר פעם, הנה בטוחים אנו שמתקבלים דברים כאלו ופועלים פעולתם, ובלבד שיהיו דברים היוצאים מן הלב.

(אגרות קודש חפ"ב עמ' י"א)

...ורואים במוחש אשר תעמולה היותר פעילה היא הבאה לא רק על ידי דיבור אלא על ידי מעשה, ז.א. דוגמא חי' להענין והאידיאל אודותו מנהלים תעמולה זו, ובודאי גם בנדון זה, באם בהנהגתה היא ובכל אורח חי' תהי' היא דוגמא חי' להנהגת בת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה בודאי שגם זה ישפיע בהרבה ובהרבה על הנהגת בני משפחתה ואחי' בכללם.

(אגרות קודש חפ"ז עמ' רע"ח)

ומפרש רש"י על הש"ס, ש"רעך" הוא הקב"ה (כלשון הכתוב "רעך ורע אביך אל תעזוב" (משלי כז, י)), וזו כוונת הלל בדבריו – שכשם שעליך שנאוי שעוברים על דבריך, כן אל תעבור על דברי הקב"ה, ובמילא נכללות בזה כל מצוות התורה.

ויש ממפרשי רש"י (נחלת יעקב. משכיל לדוד) שהבינו שלכך נתכוון רש"י בפירושו לתורה כאן – שאת הציווי "ואהבת לרעך כמוך" יש לפרש (לא ביחס לרע בשר ודם, אלא) ביחס לקב"ה שנקרא "רעך"; ולכן זהו "כלל גדול בתורה" כולה, כי כשאוהבים את הקב"ה ולא עוברים על דבריו, הרי במילא מתקיימות כל המצוות.

אמנם צ"ע, שהרי רש"י כאן אינו אומר "זו היא כל התורה כולה" (כלשון הלל), אלא "זה כלל גדול בתורה", והיינו, שהוא רק כלל אחד בתוך התורה – ולכן נראה פשוט כדרכנו לעיל, שכוונת רש"י היא שהוא "כלל גדול" שנכללו בו כל המצוות שבין אדם לחבירו דוקא (ולא המצוות שבין אדם למקום), ואין להוציא את "רעך" מפשוטו.

אלא שלפי זה יש לדקדק בזה שהביא רש"י את הדברים בשמו של רבי עקיבא, שמה שממע שיש כאן חידוש מיוחד שאינו מובן מעצמו.

[המשכיל לדוד ביאר לפי דרכו, שכיון שחידוש גדול יש לפרש את תיבת "רעך" כמסבת על הקב"ה – לכן הביא רש"י את שמו של רבי עקיבא: "הוצרך רש"י להביא הדבר בשם בעליו, לפי שבא לפרש ד'לרעך' זה הקב"ה; ואי לאו דאמרוה חז"ל לא הוה מפרש הכי מדידי' . . אלא שרז"ל ברוח קדשם קיבלו שזו כוונת הכתוב".

אך לפי דרכנו הרי אין כאן חידוש של "רוח הקודש" אלא ביאור בהבנת הפשט – ומעתה נשאלת השאלה למה לרש"י להזכיר את שמו של רבי עקיבא, שלא כדרכו ברוב פירושיו להביא הדברים בסתם].

ה. ויש לומר בזה:

תלמיד חריף עלול להקשות – אם אכן "ואהבת לרעך כמוך" הוא "כלל גדול בתורה", מדוע נאמר "כלל גדול" זה רק עכשיו בפרשת קדושים, זמן ממושך לאחר מתן תורה והקמת המשכן, ולא לפני כן?

ועל זה מציין רש"י שרבי עקיבא הוא שאמר את הדברים, ומרמז בזה שרבי עקיבא שיטתו, ש"כללות ופרטות נאמרו בסיני" (חגיגה ו, ב. וש"נ). כלומר: כשמשה רבינו הי' בהר סיני, מיד לאחר מתן תורה, אז נאמרו לו כל המצוות, כולל המצוות שנכתבו רק בספר ויקרא (לאחר הקמת המשכן) – שאין הפשט בזה שהן נאמרו רק עכשיו, אלא הן נאמרו כבר לפני כן בהר סיני, ועכשיו ("באוהל מועד") חזרו ונשנו.

ומעתה אין כל קושיא – כי המצוה של "ואהבת לרעך כמוך" נאמרה למשה (אליבא דרבי עקיבא) כבר בהר סיני, וזה שנכתבה בפרשתנו הוא שנאמרה אז בפעם השני'.

ויש להאריך בכל זה, ועוד חזון למועד בעז"ה.

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחיי היום יום

דוגמא חיה – חוזק ההשפעה

לקט מכתבים אודות ההשפעה באמצעות דוגמא חיה, וחשיבות ההשפעה דוקא
בדרך זו; על המשפיע להדר בעצמו יותר ממה שדורש מהמושפע

מהמושפע מצפים תמיד פחות מאשר מהמשפיע

הנני מרשה לעצמי לכתוב – למרות שבקיצור – בנוגע לסיום מכתבכם שהנכם
מזכירים אודות בתכם תחי'.

ההשפעה הטובה ביותר על "תלמידים", כולל ילדים, אינה כל כך על ידי דיבורים,
אפילו כשזה חוזר על עצמו פעמים רבות, כמו ההשפעה על ידי היותו דוגמא חי'.

כאשר רוצים שאצל הזולת יהי' מאה אחוז, חייבים להוסיף בעצמו יותר ממאה אחוזים
הללו, ובהתבוננות שזהו דבר שצריך להשפיע על הילדים לשנים רבות, וכשהקב"ה
מברך בנכדים – יש לכך השפעה גם עליהם, הרי כל מאמץ שוה ומוצדק, וכפתגם, עד
סוף העולם (הדורות) זה יכול להגיע.

(תרגום מאגרות קודש חיי"ט עמ' פה)

בנוגע למה ששואל איך אפשר להשפיע על חבריו במוסד החינוך שלו, הרי ידוע
שיש שני דרכים בזה: הא' על ידי דברים היוצאים מן הלב, שהובטחנו שנכנסים אל הלב
ופועלים פעולתם. ועוד ועיקר, על ידי דוגמא חי', שאינה דומה השפעה מי שנאה דורש
למי שנאה דורש ונאה מקיים.

ואדרבה, מה שדורשים מהשני צריך להדר בזה בקיום בעצמו במדה יתרה, שהרי
מהמושפע מצפים תמיד פחות מאשר הוא במשפיע, לכן כדי שיתקבל במדה ידועה אצל
המושפע צריך שיהי' ההידור יותר מזה במשפיע, ודי למבין.

(אגרות קודש חיי"ט עמ' שלה)

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

לפני עור – איסור כללי?

ולפני עור לא תתן מכשול

(יט, יד)

באיסור ד"לפני עור" חקרו האחרונים (ראה
שו"ת צפע"נ ירושלים תשכ"ה סי' ה. וש"נ) אם הוא
איסור כללי ובכל איסור שמכשיל את חבריו
עובר על "לפני עור", או שהוא פרט בכל איסור
בפני עצמו, ובמכשיל את חבריו באיסור יעבור
על אותו איסור שהכשילו בו.

ויש לומר דחקירה זו תלוי' במה שנחלקו
(ראה מנחת חינוך מצוה רלב, ובהגהות הר"פ פלרא
לשם) אם הנותן מכשול לפני עיור כפשוטו עובר
על "לפני עור":

אי נימא שעובר, הרי מה שמחלף הכתוב
ומפרש אופן אחד דהאיסור – אף שהאיסור
אינו פרט זה בלבד – הוא "לחלק יצא" בכל
האיסורים, וא"כ הרי זה פרט בכל איסור בפני
עצמו [אף שאין זה דומה ל"הבערה לחלק
יצאת" – כי בהבערה הוא לחלק וכאן הוא
לפרט].

אך אי נימא שאינו עובר במכשיל עור
כפשוטו, שפיר י"ל שהוא איסור כללי.

אמנם, יש לומר גם להיפך, דאי נימא שעובר
על לפני עור במכשיל כפשוטו, הרי מזה שייחד
הכתוב ופירט איסור זה – הרי זו הוכחה
שהאיסור הוא ענין כללי בפני עצמו, ולא פרט
בכל שאר האיסורים.

(ע"פ לקוטי שיחות חיי"ט עמ' 149 ח"ב 65)

הוכח תוכיח – פרט בכל המצוות

הוכח תוכיח את עמיתך

(יט, יז)

בנוגע למצות "הוכח תוכיח" יש לחקור

האם היא מצוה כללית בפני עצמה, וכאשר
מוכיח מקיים מצוות "הוכח תוכיח", או שהיא
פרט בכל מצוה ומצוה, ובמחאה הרי הוא מקיים
פרט באותה מצוה שעליה הוא מוכיח. וכמו שיש
לחקור בנוגע לכמה ענינים שישנם בריבוי מצוות,
כחצי שיעור, איסור לפני עור, וכיו"ב.

ויש להוכיח בנוגע ל"הוכח תוכיח" שאין
זה ענין בפני עצמו אלא שבכל ענין וענין נכלל
הציווי "הוכח תוכיח" באיסור הפרטי ממה
דאיתא בגמ' (שבת נד, ב) ש"כל מי שאפשר למחות
. . ולא מיחה נתפס" על אותן עבירות שנעשו,
כמו שמפרש רש"י "נענש על עבירות שבידו".
וא"כ ברור, שהוכיח תוכיח הוא פרט באיסור
שעליו מוחה.

וכן משמע מה שאמרו בגמ' (שם) בנוגע
לראב"ע שלמרות שלא פרתו "היתה יוצאה
ברצועה שבין קרני" אלא ה' זה פרתו "של
שכנתו", הנה "מתוך שלא מיחה בה נקראת
על שמו", ועל כן תנן "פרתו של ראב"ע היתה
יוצאה ברצועה שבין קרני" שלא ברצון חכמים",
כי כשלא מיחה "נתפס" בעוון זה גופא, והו"ל
כאילו הוא עצמו עשה כן.

ועפ"י יש לבאר לשון אדמו"ר הזקן (אגה"ת
פ"ב) "מצינו בכמה תנאים ואמוראים שעל דבר
קל היו מתענים תעניות הרבה מאד כמו ראב"ע
שהי' מתיר שתהא פרה יוצאה ברצועה שבין
קרני' בשבת וחכמים אוסרים, ופעם אחת יצאה
כן פרתו של שכנתו ולא מיחה בה והושחרו שיניו
מפני הצומות על שלא קיים דברי חבריו". דמה
שמוסיף "על שלא קיים דברי חבריו" הוא משום
דלא נימא שהתענה ראב"ע על ש"לא מיחה",
דאז לא הייתה בזה הוכחה שהתענה "על דבר
קל", שהרי כנ"ל, בזה "נתפס" באיסור שבת,
שהוא איסור חמור, אבל אם התענה "על שלא
קיים דברי חבריו", שפיר מוכח מזה שהתענה
"על דבר קל".

(ע"פ לקוטי שיחות חיי"ט עמ' 183 ואילך)

המקראות בכל התנ"ך, ואכ"מ. ועיי"ע בזה בארוכה בלקו"ש חל"ח נשא א). וא"כ כשאנו עושה תשובה עובר בכל רגע ורגע על מ"ע (וכמבואר במנ"ח שם להדיא, דכן צריך לומר אי נקטינן דהוי מצוה חיובית). וזהו חידוש הברייתא "רשע בא לעולם חרון בא לעולם", דכל זמן שהעובר עבירה עדיין נקרא "רשע" (והיינו עד שיעשה

תשובה שאז יסתלק שם רשע ממנו, עיי" שבעות יב: וזבחים ז. ועיי"ע תניא פרק א, טורי אבן לר"ה כט.) - לעולם ישנו "חרון" בעולם; ולא נזכרה בברייתא עבירה פרטית, והיינו משום שהכוונה היא לרשעות שבכל עבירה, דכל זמן שנמשך העדר קיום מצות התשובה, נמשך גם ה"חרון", באופן תמידי.

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מידות ומשקלות - יסוד לקיום המצוות

תחילת פעולת היצר - מסית האדם שיחסר ה"מידה" מעט / שלא יהא "אבן ואבן" - מידה אחת להגוף ומידה אחרת להנשמה / המגן מפני "עמלק" - שמירת ה"מידה" בשלימות

כ" מידות שאדם מודד בהן, מצווה הוא בפרשתנו (יט, לה-לו) שיהיו מצודקות ומכוונות - "מאזני צדק, אבני צדק, איפת צדק והין צדק", וכן הוזכר שלא יעשה מידותיו במשקל חסר - "לא תעשו עוול במשפט, במדה, במשקל ובמשורה", ומסיים הכתוב את הציווי בהזכרת יציאת מצרים - "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים".

וכל כך גדלה מעלת ציווי זה, ומאידך חומר חטא מי שאינו שומרו, שכתב הרמב"ם (הל' גניבה סוף פ"ז) שטעם מה שסיימה תורה את הציווי בהזכרת יציאת מצרים, הוא כי "כל הכופר במצוות מידות, ככופר ביציאת מצרים", ויציאת מצרים "היא תחילת הציווי" - ראש ושורש לכל המצוות כולן, והכופר במצוות מידות ומשקלות, כופר ביסוד ותחילת המצוות.

ומאידך "כל המקבל עליו מצוות מידות - הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא תחילת כל הצוויין".

ויש לתמוה, במה נתייחדה מצוות מידות, ומה גודל חשיבותה על יתר המצוות, שהכופר בה כפר ביסוד כל המצוות, והמקיימה מודה ביציאת מצרים ש"גרמה לכל הצוויין"? (וראה במגיד משנה מה שכתב ע"ד הפשט, ובמקור הדברים נתבאר הדברים בארוכה ובתוספת מ"מ וציונים. עיי"ש)

ויש לבאר תוכן מצוות מידות ומשקלות על דרך המוסר, ויבואר הכיצד מצווה זו היא עיקר ויסוד בעבודת האדם את קונו, ונוגעת לקיום כל התורה כולה.

תחילת פעולת היצר – מסית האדם שיחסר ה"מידה" מעט

כל איש ישראל הוא בנו של מקום, ד"בנים אתם לה' אלקיכם" (ראה יד, א), ו"חלק ה' עמו" (האזינו לב, ט), ואם כן, האיך יכול יהודי ליפול רח"ל בחטא שמנגד להשי"ת ומזיק לקשר שבינו לבין אביו שבשמים?

אלא שהיצר אומן הוא במלאכתו, ואינו בא אל היהודי ומציע לו למרוד בהקב"ה ח"ו, כי אם עושה מלאכתו אט אט, וכמארז"ל (שבת קה, ב) "כך אומנותו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה" וכו', שבתחילה מסית את היהודי לשנות רק מעט כמלא נימה מצויו השי"ת, וכך אט אט מוסיף ומפתחו עד שמסירו מן הדרך לגמרי רח"ל.

ודבר זה נרמז בחטא מידות ומשקלות: מחד, מחזיק האדם במידה בכדי למדוד וליתן המגיע לקונה ביושר, ובה בשעה מחסר ומנכה מעט מן המידה, ומדמה לעצמו שאינו רשע בכך שמשנה מעט, שהרי באופן כללי מודד ונותן כמעט במשקל הראוי.

ועל דרך זה היא דרכו של היצר, מסכים הוא שיתנהג היהודי על פי ה"מידה" – בדרך התורה והמצוות ובמדידות והגבלות שנותן השולחן ערוך, שאילולא כן אין היהודי שומע לו כלל, אלא שמסיתו לחשוב שמכיוון שבאופן כללי הוא הולך בדרך התורה, אין זה משנה אם תהיה ה"מידה" חסירה מעט – שמחסר ענין כל שהוא בדין מסוים או בהנהגה פלונית, והעיקר שישנה "מידה" – שהוא שומר תורה ומצוות.

אבל כאמור, הרי זו תחילת דרכו של היצר להתחיל שליטתו באדם, ועל היהודי להלחם בכל תוקף שלא לשנות ה"מידה" כמלא נימא, שיהיו ענייני השולחן ערוך בשלימות ללא כל חסרון.

שלא יהא "אבן ואבן" – מידה אחת להגוף ומידה אחרת להנשמה

והנה, יש והיצר "מסכים" שתהא אצל היהודי "איפה שלימה וצדק", שיעמוד בהוראות התורה – ובשלימות, אך טוען לאדם שאין פסול בכך שנוסף ל"אבן שלימה" יחזיק בכיסו גם אבן חסירה – "אבן ואבן" . איפה ואיפה גדולה וקטנה" (תצא כה יג-ט).

וביאור הענין בעבודת ה':

עבודת האדם נחלקת לשני עניינים כלליים: ישנם עניינים השייכים לנשמתו ועבודתו הרוחנית, ומאידך יש גם עבודת ה' בענייני הגוף וצרכיו הגשמיים, שגם בהם צריך לנהוג על פי הוראות התורה ופסקי השולחן ערוך.

וטענת היצר היא: תינח בעניינים הרוחניים, בעבודת האדם השייכת לנשמתו, שם ודאי צריכה ה"מידה" להיות שלימה, שלא ישנה כמלא נימא מהוראות התורה, ומסכים

שקבעה תורה עשה לנתק ולתקן בו את הלאו מוכרח שהתיקון חל למפרע על מעשה העבירה; משא"כ בגניבה וגזילה שהאדם עובר על הלאו כל זמן שלא שילם, היינו שבכל רגע מזמן הפעולה ואילך ה"ז כאילו הוא גונב וגוזל שוב ושוב, הרי כאשר משיב את הגניבה והגזילה אין זה אלא "לאו שניתן לתשלומין" בהוה, היינו שמכאן ולהבא לא יעבור (ונפסקת הפעולה הנמשכת) אבל אין הדבר מתקן את הלאו שבעבר.

וזהו שהדגיש רב יוסף כאן, דמאחר שגניבה היא פעולה נמשכת ובכל רגע עובר גנב על "לא תגנובו" כל זמן שלא שילם "תשלומין" (היינו די"ל דגבי הגברא האיסור נמשך גם אם החפצא כבר לא בעין כלל), נמצא בדומה לזה בענייננו, גבי גונב חרם בלא רשות, שגם בשעה שהחפצא דהחרם עבר מן העולם עדיין (כיון דליכא כאן "תשלומין" להפסיק המשך הפעולה) נמשכת אצל ה"גנבי" הרשעות דפעולת הגניבה, שהרי לא מצינו שהמשך הפעולה הוא רק עד לשריפת החרם (והשריפה תהא כמו "תשלומין" המפסיקים המשך הפעולה). ולהכי כל זמן שהרשעים בעולם, היינו שעדיין לא עשו תשובה על גניבת הע"ז, גם ה"חרון אף" דע"ז נמשך בעולם.

ועפ"ז י"ל גם ביאור ההוספה שבכרייתא הבאה לאח"ז בסוגיין, וז"ל "ת"ר רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנא' כו", וחזינן דדייקו לנקוט "חרון" סתם ולא "חרון אף" (אף שדרך הברייתות להאריך ולא לקצר), ולפהנ"ל י"ל כי הברייתא באה לחדש גם גבי "רשע" סתם ולא בחטא ע"ז (דדוקא בע"ז נא' "חרון אף", כנ"ל), דאף בכל איסורי יש "חרון" בעולם כל זמן קיומו (ולא רק בע"ז דעלי' כבר אמרו דהמשך קיומה בעולם ממשך "חרון אף" בעולם כנ"ל), והוא לפי שבכל איסורי תורה מצינו לומר קצת כעין גדר "פעולה נמשכת" הנ"ל. והוא לפי שכל העובר עבירה הרי חל עליו לאלתר מצוה וחיוב לעשות תשובה על העבירה, וכל זמן שאינו עושה תשובה, הרי (אף שאינו עובר על האיסור שעשה שוב ושוב, מ"מ) יש עשיית איסור תמידי בידו – מה שעובר בכל רגע על מצות התשובה (עיי' יומא פו. דכל שאינו עושה תשובה, אפי' במבטל מ"ע, אין מחילה וכפרה כו').

והרי כבר נתבאר במק"א בארוכה דיש להכריח דלשי' הרמב"ם ורבינו הזקן תשובה הוי מצוה חיובית (ודלא כמש"כ המנ"ח מצוה שסד בדעת הרמב"ם, דהוי כמצוות גט וכיו"ב "שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות, רק . . דדיני המצוה אם יעשה כך יהי' כך הוי מצוה, ה"נ דהתורה אמרה אם יעשה תשובה יהי' על תואר [=באופן] כך להתוודות כו' ובכך תשובתו מקובלת . . אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה כו", עיי"ש), כדמוכח להדיא בכותרת שנקט הרמב"ם להל' תשובה, שמנה למצוה וחיוב גמור "שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" (וכבר הוכיח כן מל' הרמב"ם בקריית ספר להמבי"ט ריש הל' תשובה. ובאמת י"ל דגם החולקין אי נמנית למצוה כו' היינו רק לענין מנין המצוות, אבל בודאי יש להכיח מהש"ס ומכמה פוסקים, וכן מן הסברא, דמחוייב בתשובה לכו"ע כפשט

או כעין ל' הכתוב "ידבק גו'", וק"ל. ובאמת בגניבה מן החרם – איסורי הנאה מצאנו שקו"ט אי איכא בזה כלל ועיקר גדר איסור גניבה (עיי' כריתות כד. לענין שור הנסקל, ועיי' ערשב"א ור"ן נדרים פה, שו"ע רבינו הזקן סי' תלה קו"א סק"ב). ולהעיר דבמס' שמחות פ"ב סה"ט אכן מצאנו לשון "הגונב את המכס ואת החרם כו'", וכן

אשכחן ל' גניבה במקרא גבי עכן שנטל מן החרם (יהושע ז, א), מ"מ ודאי אין הפי' בזה אלא שהביטוי גניבה שייכא גם על חרם, אבל סו"ס הו"ל לרב יוסף להדגיש מהות הענין כאן, שעיקרו לא הלי' "גנבי" אלא הא דיש כאן נטילה מן החרם.

וג"כ בהקדם דהנה לפי ביאור הנ"ל דקאי בנטילה מן החרם דעיר הנדחת מובן היטב הא דהודגש במתני' בל' "חרון אף בעולם" (משא"כ בברייתא דסוגיין לא נקטו כן, כמשי"ת), כי היא לשון המיוחדת לע"ז דוקא (כמ"ש הרמב"ם במר"ח ח"א פל"ו), ואמרי' דכל זמן שקיימת מציאות של ע"ז (דשלל החרם) קיים "חרון אף".

וא"כ נראה דמשנתנו שייכא להא דאיתא בספרי (ראה יד, יח) "כל זמן שע"ז בעולם חרון אף בעולם". אבל באמת חזינן כאן שינוי מהותי, דבמתני' דייקנן "כל זמן שהרשעים בעולם וכו'" וקאי בהגברא, דלא כל' הספרי "כל זמן שע"ז בעולם וכו'" (ועיי' בבאר שבע שעמד על שינוי זה), והיינו דמשמע בכוונת המשנה לחדש יתר על הספרי, דאפי' אי החפצא דהחרם (שהוא המציאות דע"ז) כבר לא יהי' בעולם עדיין יש "חרון אף" בקיומם של רשעים שעברו על חטא השייך לע"ז,

שהוא איסור בפ"ע ד"ולא ידבק גו'" (ראה רמב"ם הלי' ע"ז פ"ד ה"ז).

וי"ל דזו גופא היתה עומק הקושיא "מאן רשעים", דמקשינן איזה סוג הוא זה של רשעים שקיומם ממשיך בעולם ה"חרון אף" שהוא דבר האמור בע"ז דוקא, היינו דהש"ס מבקש למצוא רשעים שעצם קיומם בעולם (גם בלי שקיימת חפצא דע"ז בעולם) חשיב שיש כאן ע"ז הממשיכה להתקיים בעולם ובמילא איכא "חרון אף" בעולם. ועל דא משני ר' יוסף "גנבי", ר"ל דכוונת מתני' היא לרשעים ששייכותם לעניני ע"ז באה בדרך גניבה דייקא, ודוקא משום הכי שהדבר נעשה באופן של גניבה שייכא למימר בזה דקיומם בעולם הוי "חרון אף בעולם", אף אם כבר נתבער החרם ועבר מן העולם.

ומעם הדבר, דבזה רמז לחומר מיוחד שבאיסור גניבה (וגזילה), והוא במאי דהוי "פעולה נמשכת" (כלשון הגאון מרגצוב, כדלהלן), היינו כמו פעולה המתמשכת ונעשית שוב ושוב בכל רגע, דבכל עת שאין אדם משיב את הגניבה (והגזילה) קא עבר על "לא תגנובו" (ו"לא תגזול"). וכמ"ש הגאון מרגצוב (צפע"נ הלי' תרומות בהשטות נב ג. השלמה ע' 63), דע"פ גדר זה דוקא יבואר היטב הא דמנה הרמב"ם בהל' סנהדרין פי"ח ה"ב הלאווין "לא תגזול" ו"לא תגנובו" בכלל "לאו שניתן לתשלומין" ולא בכלל "לאו שניתק לעשה", כי לאו הניתק לעשה (שהעשה "מנתק" ומתקן הלאו) היינו דוקא בלאו שבו אדם עובר על האיסור רק בשעת מעשה העבירה, וממילא מעצם הדבר

הוא שתהא "אבן שלימה". אך בכל הנוגע להנהגת האדם עם גופו וצרכיו הפרטיים, הרי שם היא "אבן" שונה – מסכים הוא שגם שם ישנה "אבן" ו"מידה", אך אין פסול בכך אם "יתאים" וישנה את "מידת" התורה ל"מידות" ודרכי העולם והנחותיו.

ונמצא שמחזיק האדם בשני סוגי אבנים: "אבן" שלימה וצדק בענייני העבודה הרוחניים, ו"אבן" ומידה חסירה בעבודת ה' הקשורה לצרכיו הגשמיים.

ועל כך ציוותה תורה "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן", שצריך לעמוד בתוקף שלא לשנות כהוא זה מרצון השי"ת הן בענייני הרוחניים והן בעת עסקו בצרכי הגוף והפרנסה ושאר ענייניו הגשמיים, ובשניהם צריך לשמור על כל הוראה וציווי – "איפה שלימה וצדק".

המגן מפני "עמלק" – שמירת ה"מידה" בשלימות

ובזה יש לבאר מה שאמרו חז"ל שעוון המשקלות הוא הסיבה לכך ש"בדרך בצאתכם ממצרים" בא עמלק להלחם בישראל, ד"ביתר פרשת משקלות, כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק" (הובא בתור"ה ואימא קדושין לג, ב. וראה תנחומא תצא ח. פסיקתא דר"כ פר' זכור ופסיקתא רבתי פר' מני אפרים). פרש"י תצא כה, יז).

ענין ומהות עמלק בדרך הפנימיות הוא שמטיל ספק בענייני אמונה תורה ומצוות, וכמובא בשם מורנו הבעש"ט (כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשנ"ט) בהוספות סק"ח. ובכ"מ) אשר "עמלק הוא בגימטריא ספק... שמטיל ספיקות באמונה בה".

והיינו שאין עמלק בא אל היהודי להילחם להדיא באמונתו בהשי"ת, אלא שפועל לפגום בוודאות ותמימות האמונה ולגרום לספיקות, ומשם יורד מדחי אל דחי רח"ל, וכנאמר "ראשית גוים עמלק" – שראש ותחילה לעניינים רעים הוא החסרון ה"קטן" באמונה והספיקות שמטיל בה עמלק.

ומעתה מובן מה שבא עמלק כעונש על חטא מידות ומשקלות דווקא, להיות שהעונש הוא מעין החטא ממנו:

עוון מידות הוא שאינו מחזיק ב"מידה" אחת ושווה בכל עניני האדם כי אם "אבן ואבן", שישנם עניינים שבהם אינו מקפיד על שלימות המידה, ומרגיש שאין חסרון בכך שמנכה כל שהוא מציווי התורה.

וזהו גם עניין פגיעתו של עמלק רח"ל, שנלחם באמונה התמימה החדורה בכ"ל עניני האדם, ומטיל ספיקות ופגמים שלא תהיה האמונה תמימה ושלימה.

ורק כאשר זהיר האדם ב"מידותיו" ו"משקלותיו", שתהא עבודתו תמה ו"איפה שלימה וצדק" בכ"ל ענייני עבודת ה' שלו, הן בעניינים רוחניים והן בעסקיו הגשמיים, הרי זה פתח ושער לקיום כ"ל המצוות כולן ד"כל המקבל עליו מצוות מידות – הרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא תחילת כל הצוויין".

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

הדרן למס' סנהדרין

יפלפל בכוונת הקושיא והתירוץ שבש"ס "מאן רשעים גנבי", ויסיק דנרמז כאן החומר דגניבה דהוי פעולה נמשכת / עפ"י יבאר תוכן הוספת הברייתא על המשנה בסוגיין

הובא הכתוב "ולא ידבק גו" דקאי בעיר נדחת, ומאידך אין לומר דכוונת המשנה "כל זמן שהרשעים בעולם" היינו אנשי עיר הנדחת, דהא "ולא ידבק גו" נאמר לאחר שנתקיים כבר "הכה תכה את יושבי העיר" דלעיל מיני, היינו דמיירי כשאנשי העיר כבר אינם בעולם, ולהכי מקשי הש"ס "מאן רשעים" דהכא השייך לעיר הנדחת; ולפ"ז הא דמשני רב יוסף "גנבי" כוונתו לאלו שגנבו מן החרם דוקא, משלל עיר הנדחת, וזהו שלמדנו במתני' מהאי קרא ד"ולא ידבק גו" למען ישוב ה' מחרון אפו" – שכל זמן שקיימים בעולם הרשעים שנטלו מן החרם יש "חרון אף בעולם".

אז"ל עפ"י צ"ע טובא אמאי נקט רב יוסף הלשון "גנבי", הא הרשעות דכאן אינה כלל החטא דגניבה (סתם), אלא איסור נטילה מחרם עיר הנדחת, וטפי הו"ל למנקט בל' דקאי בעיקרו של החטא המדובר כאן, כגון "הלוקחים מן החרם"

תנן בסוף סנהדרין "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם אבדו רשעים מן העולם נסתלק חרון אף מן העולם", ובגמ' "מאן רשעים, אמר רב יוסף גנבי". ונ"ל בדרך חידוש דנרמז כאן גדר חומר מיוחד באיסור גניבת ממון (המבואר בפרשתנו).

ובהקדים דלפום ריהטא יש לתמוה ביותר מאי קושיא "מאן רשעים", וכי לא מצאנו נזכר עד עתה במקרא ובש"ס (כולל כמ"פ במס' זו) התואר רשע, ולמה לא נפרש דהיינו שעבר על כל ל"ת שבתורה כמבואר במסכתין לעיל כז. גבי פסול עדות דרשע מדכתיב "אל תשת ירך עם רשע", ומאידך, מהיכא תיתי לחדש הא דאמר רב יוסף דהכא היינו דוקא גנבי ולא כל רשע שבתורה. ובאמת כבר עמדו מפרשים על הדברים (ראה יד רמ"ה, תו"ח, באר שבע ועוד) וביארו כוונת הקושיא דאחר שהמשנה קאי לעיל מיני' בעניני עיר הנדחת, ואף

פנינים

דרוש ואגדה

"הפסד" – "כדי לקרב"

ולא תגוול

(יט, יג)

כתב הרמב"ם "כל הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו כו", ואעפ"כ אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזול לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי גזילה אין רוח חכמים נוחה ממנו" (ספ"א מהל' גולה ואבדה).

ויש ללמוד הוראה נפלאה ב"תיקון הדעות" (ראה רמב"ם סוף הל' תמורה) מדין זה לדרך העבודה "לקרב הדרך הישרה על השבים":

אם בשביל "לקרב הדרך הישרה על השבים" תקנו חז"ל שימחול האדם על ממונו, הרי כ"ש וק"ו שההתעסקות לקרב את ישראל לאביהם שבשמים צריכה להיות באופן שברור אצל המתעסק בזה, וגם אצל הזולת, שאין כאן כוונה של ריוח, ריוח גשמי או אפילו ריוח רוחני אלא כל כוונתו היא לקרב לדרך הישרה.

ותירה מזו, דכאשר ההתעסקות בזה גורמת לו "הפסד" – הפסד גשמי, כמו שהוא בנדר"ד, שאינו מקבל דמי הגזילה שלו, וגם הפסד רוחני, שמוריד ומשפיל את עצמו להתעסק גם עם מי ששייך ל"נטילת נשמה" – הרי דוקא אז רוח חכמים נוחה ממנו!

ו"מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", שגם הנהגת הקב"ה היא באופן כזה (ראה שמו"ר פ"ל, ט. ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג), דהרי "החוטא נקרא גזול אביו ואמו" (לקו"ת האזינו עה, ב), וכאשר "רצה הגזול לעשות תשובה" – הנה גם הקב"ה מקיים תקנה זו, והוא ית' משפיל את עצמו כביכול לאדם החוטא, עוזר לו ומוחל לו, בכדי "לקרב הדרך הישרה על השבים". ואז – כש"ישראל עושין תשובה" – "מיד הן נגאלין" (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה).

(ע"פ לקו"ת שיחות חל"ב עמ' 118 ואילך)

אהבת חנם –

כנגד שנאת חנם

ואהבת לרעך כמוך

(יט, יח)

אמרו רז"ל (יומא ט, ב) אשר "מקדש שני כו' מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם".

והנה, שנאת חנם פירושו שאין כל יסוד להשנאה ואין כל טעם בזה לא בשכל דקדושה ולא בשכל אנושי. וע"פ מה שכתב הרמב"ם (ריש הל' דעות) שמי שעבר לקצה אחד תקנתו היא לא דרך הממוצע אלא אחיזה בקצה השני, הרי מזה מובן שעתה, תקנתנו לגאולה קרובה היא ההיפך לגמרי משנאם חנם, והיינו אהבת חנם.

כלומר, אף שאין כל יסוד לאהבה זו, לא רק בשכל אנושי אלא אפילו בשכל דקדושה, היינו, שאינו מוצא זכות לחברו שיאהבנו, ואינו מוצא זכות למרות כל השתדלותו עפ"י מה שנראה לו, וגם מפני הציור של "ואהבת לרעך כמוך" עדיין אינו מוצא מקום לחיוב אהבה, כי אינו חפץ להכירו לרעהו ואדרבה רואה בו רק ההיפך מוטוב, הנה בכל זאת אוהבו הוא, ובאהבה תמיד שוקד, עד שאינו רואה חובתו, שזו אהבה אמיתית.

וע"י התקנה בקצה הזה דאהבת חנם, תתוקן הגלות שבאה ע"י שנאת חנם, שהרי כשבטלה הסיבה בטל ממילא המסובב, ואז יחננו השי"ת ויוציאנו מהגלות אשר "חנם נמכרתם" ובמילא "ולא בכסף תגאלו" (ישעי' נב, ג) ונזכה לגאולה שלמה במהרה.

(עי' אגרות קודש ח"ד עמ' תמו. שם עמ' תנא. שם ח"ז עמ' שם)